מרן הרב אליהו דוד רבינוביץ – תאומים זצ"ל

לאו דבל תאחר*

מבואר בר"ה (ו' ע"ב) דהיורש אינו עובר בלאו משום דכ'[1] מעמך פרט ליורש ובס' מנ"ח[2] כ' דבעשה דב"ת חייב היורש, ולכאורה לדבריו דאין הלאו תלוי בהעשה, ממילא י"ל דנשים חייבות בהלאו דב"ת אף דמן העשה פטורות משום דה"ל ז"ג[3] ותלוי בראי' והן פטורות מראי' כדס"ל לר"ז בר"ה שם[4], ומאי מספק"ל כלל לגמ' שם, א"ו דהא בהא תליין וכשפטור מן הלאו גם עשה אין בו[5].

והגע עצמך אם אשה היא היורשת מאי איכא למימר א"ו אין החוב כלל לעלות בשביל קרבן מורישו רק לשלחו להקריבו, וע"כ גם העשה של ובאת שמה אין בהיורש.

ודע דקי"ל בהא דדרשינן בר"ה (ו' ע"א) בך ולא בקרבנך חטא, או ולא באשתך, ע"ש, ומ"ט ל"נ בך ולא בבניך, והוא ממש כדרשא דבאשתך דקאמר שם דצ"ק[6]

---

* העתק מכתי"ק של האדר"ת זצ"ל, מתוך ספרו חשבונות של מצוה, שטרם ראה אור עולם. מראי המקום צוינו ע"י העורך.

1. דברים כ"ג כ"ב.
2. ראה מנ"ח מ' תל"ח ותקע"ד. ועיי' בריטב"א ר"ה ו' ע"ב ד"ה בעי ר' זירא יורש וכו' שכתב כן להדיא וכ"כ המאירי שם, כנראה לא היו ראשונים אלה לעיני רבינו.
3. הערת העורך: רבינו נקט בפשיטות דהוי מ"ע שהז"ג אף שהעשה אינו תלוי בזמן כ"א בכך שחייב בראיה, כדאיתא בגמ'. ועיי' בשו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' קצ"ג ובחכמת שלמה או"ח תכ"ו לענין קידוש לבנה שחלק על המג"א וכתב שקידוש לבנה אינו מ"ע שהז"ג משום שתלוי בראיית הלבנה ולא בזמן. וע"ע בפנ"י ר"ה ט"ז ע"ב לענין חיוב הקבלת פני רבו שכ' שאין זה מ"ע שהזמ"ג משום שלכתחילה חייב בכך בכל השנה אלא שצמצמו את החיוב, ויש לבאר ד"ז לפמש"כ הגר"ש קלוגר והיינו שאף שחייב להקביל פני רבו בזמן מסויים אין זה מחמת הזמן כ"א מחמת התקנה משום ביטול מלאכה. וכעי"ז בקידוש לבנה ובעשה של ובאת שמה, שאילו היתה נראית הלבנה בכל יום היה חיוב קידוש לבנה בכל יום וכן לענין ראייה וחיוב של ובאת שמה, אלא שכיון שהלבנה נראית פעם בחודש וחיוב הראיה הוא בזמן הרגל ממילא רק אז חייב במצוה אך אין זה מ"ע שהזמן גרמא.
4. הערת העורך: יעויי' ברש"י שם ד"ה מי אמרינן שכיון שאין האשה חייבת בראיה ממילא היא מופקעת מן הלאו ואין מדובר בהפקעה של העשה, ממילא י"ל שהעשה והלאו אינם תלויים בהדדי כפש"כ המנ"ח.
5. הערת העורך: עיי' בריטב"א בר"ה (שם) שבאר שזה גופא השקו"ט של הגמ' לענין יורש אי תליא העשה בלאו. ולמסקנא לא תליא הא בהא ויורש חייב בעשה אף שפטור מן הלאו.
6. דצריכא קרא

משום דס"ד הואיל ואמרו אין אשתו של אדם מתה אא"כ מבקשין ממנו ממון וא"ל ס"ד דבעוון דבל תאחר נמי מתה קמ"ל, וא"כ ה"נ י"ל לבנים דבשבת (ל"ב ע"ב) דרשינן דבעוון נדרים בנים מתים ע"כ ס"ד שפיר דגם בעוון דבל תאחר נמי בנים מתים קמ"ל דלא. ונראה מזה דבאמת אינו כן, ובנים נענשים ר"ל גם בעוון דבל תאחר לבד, והוא חידוש[7].

ובחידושי הקשתי בס"ד, דה"ל לפשוט דנשים פטורות מב"ת מדכ' בך ולא באשתך, דאס"ד דחייבות א"כ הך בך גם עליה קאי, א"כ מאי דרשינן למעט, דל"ש לומר דבאשה נדרוש בך ולא בבעליך, דודאי אין הבעל נענש בעוון אשתו, שלא מצינו כן בשו"מ.

ואפ"ל דסד"א כי היכי דכ' בפ' נדרים[8] ואם הפר יפר אותם אחרי שמעו ונשא את עונה, וע"ש בספרי ובפרש"י שהוא נכנס תחתי', א"כ ס"ד דאם הי' בידו להפר את נדרה ולא הפר לה, ועבר בבל תאחר ג"כ יש בו חטא, קמ"ל בך ולא בבעליך.

---

7. הערת העורך: בתוד"ה אא"כ מבקשים ממנו וכו' בר"ה (ו' ע"א) מבואר שענין זה שמבקשין ממנו ממון ואין לו הוא בנדרים והביאו ראיה מהגמ' בשבת (ל"ג ע"ב) דבעוון נדרים מתה אשתו עיי"ש ולפי"ז י"ל כמו"כ גם על בנים. אולם עיי' בזבחים (כ"ט ע"ב) שרש"י שם פירש בד"ה מבקשין ממנו שמדובר בממון שגזל. ולפי"ז יתכן שהס"ד של הגמ' הוא שעוון בל תאחר הוא כגזל ובעוון זה אשתו מתה קמ"ל דלא, אך אין לזה שייכות לעוון נדר שבגינו מתים גם בנים. ואם כנים הדברים לכאורה נוכל לתלות את חידושו של רבינו במחלוקת רש"י ותוס' בענין זה, ולא באתי אלא לעורר את לב המעיינים.

8. במדבר ל' ט"ז.